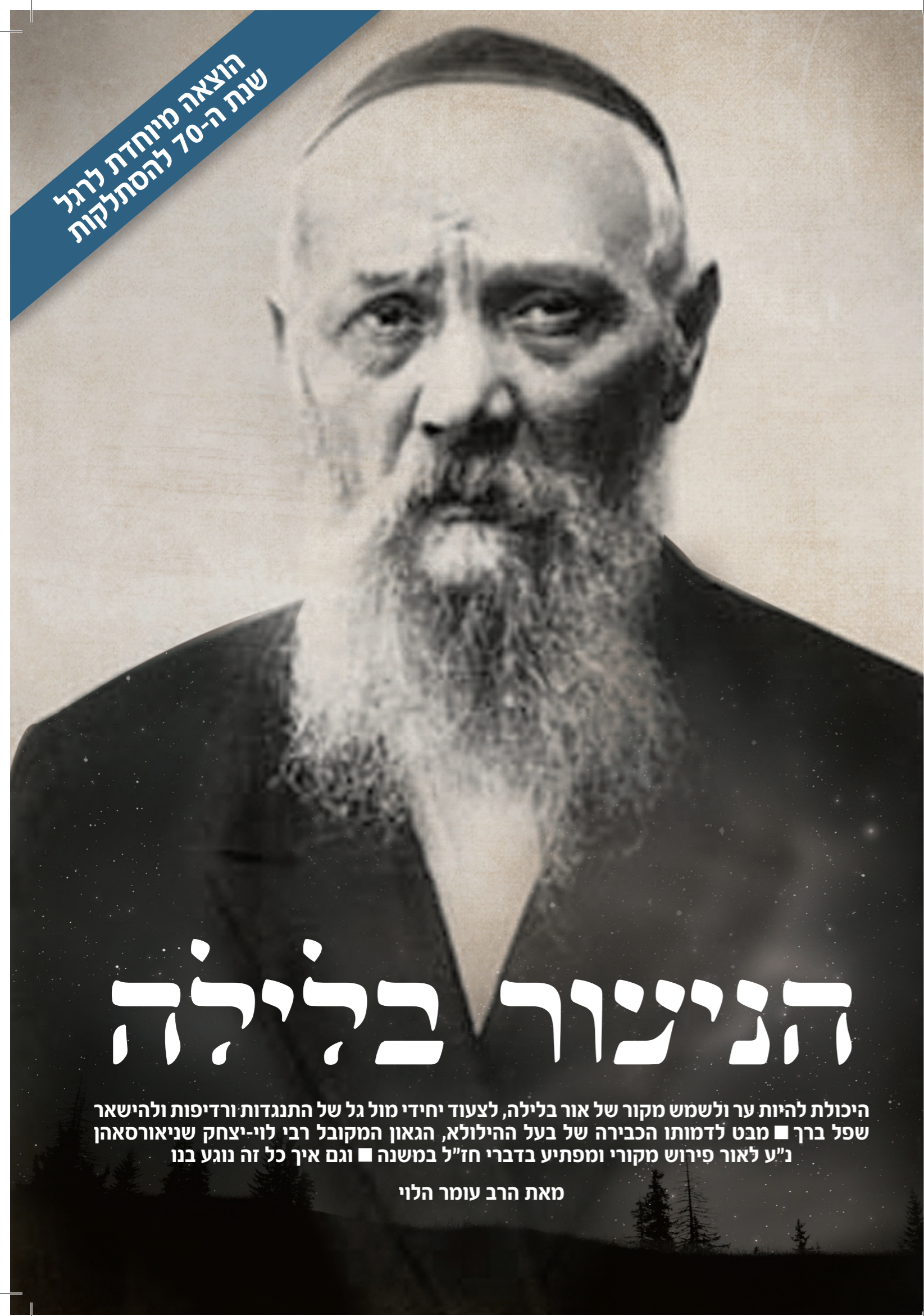

הוצאה מיוחדת לרגל
שנת ה-70 להסתלקות

הנניצור בלילה

היכולת להיות ער ולשמש מקור של אור בלילה, לצעוד יחידי מול גל של התנגדות ורדיפות ולהישאר שפל ברך ■ מבט לדמותו הכבירה של בעל ההילולא, הגאון המקובל רבי לוי-יצחק שניאורסאהן נ"ע לאור פירוש מקורי ומפתיע בדברי חז"ל במשנה ■ וגם איך כל זה נוגע בנו

מאת הרב עומר הלוי

"הרי זה מתחייב בנפשו"

מכאן אנו עוברים לקו הסיום, אל התוצאה שנולדה בנפשו של מי שעשה את שלושת הצעדים הנ"ל: בתורת החסידות מובא פתגם שמבטא את המצב התודעתי המתוקן ביותר, אליו נגיע כולנו בגאולה, וכך אומר הפתגם: "אלוקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות". ב'פשיטות', הכוונה – התפיסה הטבעית והפשוטה של דבר, באופן שהוא מובן מאליו ולא ייתכן אחרת. 'התחדשות' – זה דבר חדש, שצריך לחשוב עליו, להבינו ולהסכים לקבלו. למשל, אדם הוא בית. עצם מציאותו של הבית נתפסת בעיניו ב'פשיטות'. הוא לא זקוק לשום ראיות והוכחות שקיים בית, ואף לא להרהור קל ביותר בדבר. קיומו של הבית הוא מובן מאליו. אבל הידיעה שמישהו בנה את הבית – אף שהיא פשוטה והכרחית – דורשת כבר תהליך מסוים של מחשבה, הוכחות שכליות וכדומה. נאמר איפוא כך: עצם קיומו של הבית נתפס ב'פשיטות', ואילו העובדה שהיה לו בנאי – ב'התחדשות'.

להבדיל מכך בגאולה תהיה באדם היכולת לתפוס ולחוש ב'פשיטות' שהבורא קיים וגלוי בעולם, כדבר 'מחויב במציאות'; לעומת זה העולם יהיה אצלו ב'התחדשות' – כפלא שגם הוא קיים. כפי שחז"ל מפרשים את הפסוק: "זה א-לי ואנוהו" – "כל אחד מראה באצבעו ואמר זה א-לי" (שמות רבה בשלח פכ"ג). למצב כזה תתפתח תודעתו של האדם בזמן הגאולה אולם זה יכול להיות מצבו של מי שנמצא "ניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה" – מתוך כך הוא חווה בנפשו את נוכחות הבורא

ב'פשיטות' ("הרי זה"), בוודאות, בהכרח ש'מחויב במציאות' – "הרי זה מתחייב בנפשו".

מאיתנו נדרש ללמוד מדמותו הכבירה של רבי לוי יצחק, וכמוהו להפיק את הטוב מן הלילה שנמשל לגלות בה אנו נמצאים. ללילה יש גם מגוון צדדים חיוביים שאותם עלינו לספוג ולספוג אל תוכנו. מי ש"ניעור בלילה", הלילה מזמין אותנו לפעול באופן אחר מאשר ביום. הלילה מאפשר "ללכת בדרך יחידי"; כלומר, הדממה ששוררת בלילה מאפשר לנו זמן איכותי להקשיב לייחודיות שלנו, לדפק פעימות לבנו, לשאיפות המיוחדות לנו; כמו כן דווקא צבעה החד-גוני של האפילה מעורר בנו את הצורך לאתר חיבור עמוק יותר מאשר זה הנובע מתוך הצביעות ששולטת ביום. השקט המצוי בלילה מסלק את הטשטוש והבלבול שמתעתע בנו ביום, וזה מאפשר לנו לפעול על עצמנו "המפנה לבו לבטלה" – לפנות את הבלי העולם לטובת הביטול לרצון ה'.

מתוך כך נזכה לגאולה שלימה בה תתגלה נוכחות הבורא בבחינת "הרי זה מתחייב בנפשו".

הכותב הינו שליח חב"ד לבורסת היהלומים ר"ג, סופר ומרצה בכיר בארץ ובעולם.

beerhachasidus@gmail.com

ספרי הרב עומר הלוי:

פסיפס

המועדים בשלל צבעים הנפש. הספר עוסק סביב מעגל השנה היהודית. הספר מאיר נקודת אור אחת מתוך כל מועד, על-פי 'תורת-הנפש' ובשפה חדשה ורעננה

המפתח

פיתוח מיומנות להשגת יעדים. שיטת קואוצ'ינג טבעית ומעודנת לאימון-אישי, מבוססת על-פי המאמר 'פתח אליהו' שבספר הזוהר

באר החסידות

סדרת ספרים העוסקת בפירוש הספר 'דרך מצותיך' לכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק. הספר מבאר את סוד טעמי המצוות על-פי תורת הבעל-שם-טוב ותלמידיו

ניתן להשיג את הספרים בהוצאת ספרים קה"ת כפר-חב"ד בטל' 03-9606018, ב'היכל מנחם' ירושלים בטל' 02-6700770, ב'היכל מנחם' בני-ברק בטל' 03-5795729 ובחנויות פלדהיים

לע"נ חנה בת ר' זכריה, ישעיהו בן אליעזר, פנחס פליצה בן יהודה, תרומת משפחת גלוגובסקי

"רבי חנינא בן חכניאי אומר: הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו." (אבות ג, ד)

ברובד הפשט משנה זו מתארת שלושה מצבים של סכנה אליהם האדם עלול להיקלע: לילה, בדידות, ריקנות מתוכן ובטלה. כל אלו הם מוגוון מצבים קשים שאם אדם נלכד בהם מבלי שהוא עוסק בתורה, הוא מכניס את עצמו לסכנה ודאית. לכן מורה לנו המשנה שאם אדם מתעורר בלילה, או כשהוא לבדו בדרך, במצב שקיימת סכנה מן המזיקים ומן הליסטים, עליו לחוס על נפשו ולא להתבטל מלעסוק בתורה גם (ובעיקר) באותם מצבים, מפני שבכוחה של התורה לשמור ולהגן עליו מכל רע.

אמנם, פנימיות התורה לוקחת אותנו לביאור מרחיק לכת למשנה זו, הרחק הרחק מרובד הפשט. כמו בהרבה סוגיות בתורה, בתחילה נדמה שהן מדברות רק על מצב מדאיג או על עתיד שחור וכדומה, אולם כשהן פוגשות בהארה פנימית של 'תורת-הנפש' הן מקבלות פירוש מזווית אחרת, כזה שמביט עליהן מבעד לעדשה שדרכה הכל נראה באור חיובי. מתוך כך אנו עומדים נפעמים לאור העובדה שלסוגיות אלה יש הבנה שונה לחלוטין ממה שהבנו קודם לכן.

כזה הוא הביאור למשנה זו, דרכו ננסה לגעת ולהקיף נקודת אור אחת מתוך אישיותו הענקית, נסוכת אור אצילות ועומק בלתי נדלה של הגאון החסיד המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן.

השאלה היא: כיצד ניתן לתת משמעות חיובית למצבים לא סימפטיים כמו: לילה אפל, בדידות, חידלון מעשיה ובטלה רוחניות? יתרה מכך, כיצד מתקשרים מצבים שליליים אלו לדמותו של רבי לוי יצחק שהיה מלא בקדושה ובעשייה רוחנית ללא לאות, ולא הניח רגע אחד כל ימי חייו מהפצת אור התורה והיהדות, אפילו ברגעי הקושי והסבל האיומים ביותר? ושאלה אחרונה נשאל, מה אנו יכולים ללמוד מכך לעבודת הבורא?

-

כשמעמיקים במשנה זו מזהים בה שלושה מצבים שמהווים תהליך צמיחה רוחני, הבא מתוך עבודה פנימית של האדם עם עצמו ועם העולם הסובב אותו. שלושת השלבים בתהליך זה הם: **א – "הניעור בלילה"; ב – "המהלך בדרך יחידי"; ג – "המפנה לבו לבטלה."** לאחר שהאדם מסיים את הצעידה בתהליך זה, היינו כשהוא יישם בעצמו את שלושת השלבים הללו, תהליך זה יניב בנפשו תוצאה המוגדרת במשנה: **"הרי זה מתחייב בנפשו."**

עתה נצעד צעד אחר צעד בשלושת השלבים הנ"ל, תוך מציאת חיבור טבעי ומושלם עם אישיותו של רבי לוי יצחק, ולבסוף נלמד מה נדרש מאיתנו ליישם על נפשנו לפי תהליך צמיחה זה:

"הניעור בלילה"

היממה מורכבת משני חלקי זמן, לילה ויום. כל אחד מן החלקים הללו מורכב משני הפכים – חיובי ושלילי.

בחלק היום ישנם צדדים שליליים שאיתם עלינו להתמודד. למשל, הרעש וקול ההמולה העולה מן המציאות כל זמן שהכל ער. ביום הכל אקטיבי ומרצד, הכל דוהר קדימה ללא מנוחה, אנו נדרשים לפעול בתוך סערה ולרצות את כולם, אין לנו זמן לעצמנו וממילא כל זה גורם לנו לשכוח מי אנחנו. מאידך, ליום יש גם צדדים חיוביים וטובים שאותם עלינו ללקט ולהחזיר אל תוך נפשנו, לדוגמה: האור שמאיר ביום שוטף את הכל ומשרה עלינו ביטחון ושמחה; ביום הראות התודעתית צלולה, בהירה ומחודדת והאדם הולך בנתיב של אור ללא סכנה.

גם ללילה, שהוא יחידת הזמן בה דנה משנתנו, יש צדדים שליליים שאותם עלינו לדחות ומולם עלינו להיאבק. בפשטות בלילה חשוך זה מגביל את הראות. מגבלה זו גוררת ומביאה עימה שיתוק בתנועה, רפיון בעשייה, סגירות, חלישות, פחדים ותחושת סכנה. יותר מכל הלילה מסמל את תקופת תרדמת הגלות הארוכה.

ואולם בלילה ישנם יחידי סגולה שחושך לא הכניע אותם. על כך מדברת משנתנו כשהיא אומרת: **"הניעור בלילה."** כלומר, למרות שתקופת הגלות היא העת שבה נופלת תרדמה עמוקה על הכל, ישנם נבראים שהם בגדר יצורי אור, דמויות הוד זוהרות, שנעורות ופועלות באקטיביות גם בלילה.

כזו היא דמותו המאירה של רבי לוי ויצחק: כדי להמחיש את הרעיון, די אם נצטט שני ציטוטים מתוך רבים, הנמצאים ב'רשימת זכרונות' של אשת חבר, הרבנית חנה:

"בפורים התוועד בביתנו קהל גדול עד השעה שש בבוקר. בניהם היו – מלבד אנשים מבוגרים – גם מספר ניכר של צעירים, וכן תלמידים אחדים ממוסדות ההשכלה הגבוהה, שעליהם חל איסור חמור להימצא בסביבה שכזו. בעלי אמר אז הרבה "תורה" בהתלהבות רבה, והקהל היה מלא שמחה ורגשי מסירות כלפינו. היו גם ריקודים, דבר שבאותם הימים היה מפחיד אף לחשוב עליו. משום-מה דווקא באותה התוועדות היה קשה עליהם להיפרד ממנו. מאוחר יותר עלה בדעתי שלבם ניבא להם כי זוהי להם ההתוועדות האחרונה במחיצתו." (חוברות א-ב).

-

"באותה שנה (תרצ"ט) התקיימה אפיית מצות מטעם הממשלה, אולם היו אלה מצות רק בצורתן החיצונית; הן לא התאפיינו בכשרות כלשהי. הדבר לא נתן לבעלי מנוח, והוא קיבל על עצמו להביא לכך שכל החפץ במצות כשרות על-פי דין – יוכל להשיגן. הוא התמסר איפוא למלאכה: שתי טחנות-הקמח הגדולות ביותר הוכשרו, נרכשו נפות חדשות, הוצבה השגחה באמצעות משגיחים רבים, ונשלח אל מועצת העירייה מכתב ובו עשרה סעיפים שבעלי דרש שיושמו בשעת האפייה ובנקודת המכירה של המצות, וכן דרישה שכל מה שבעלי יורה או יקבע, או ישלח את דייניו להורות ולקבוע – יקויים במלאו.

התשובה שהתקבלה היתה שכל דרישותיו של בעלי ימולאו, והובטח שאפיית המצות תהיה רק בקמח שבהשגחת בעלי, ולא בקמח רגיל מן השוק.

התוצאה היתה, שרבים מכל רחבי אוקראינה ורוסיה הלבנה,

ואפילו ממוסקבה ולניגרד, נסעו לדנייפרופטבסק כדי לרכוש מצות.

כל זה התרחש – אין לשכוח – בתקופה שבה אדם פרטי, לו חפץ לקיים אורח-חיים דתי, לשמור שבת במידת האפשר וכו' – היה צריך להסתתר בחדרי חדרים, כדי שאף אחד מהשכנים, או אנשים זרים אחרים, לא ירגיש בכך?" (חוברות א-ב).

למרות הגלות האיומה ששיתקה כמעט לחלוטין כל תנועת-חיים יהודית, ואיימה לכבות לגמרי את הגחלת שנותרה, עמד רבי לוי יצחק כמגדלור איתן בלב ים שחור, סוער ומטולטל, והאיר רוח ישנים, והקיץ יהודים נרדמים שנלכדו בחשכת הלילה. קולו לא נדם למרות שהמשטר ניסה בכל הדרכים השונות לדומם אותו. הוא השמיע את האמת בכל הזדמנוות למרות שזה היה כרוך בסכנת נפשות. מצב שכזה הוא אבסורדי, כמעט כמו לדמיין תנועה של דג ביבשה. כזה הוא האדם **"הניעור בלילה"** רק הוא יכול להפיח בנפשך ניצוץ חיים חדש.

"והמהלך בדרך יחידי"

המצב של "ניעור בלילה" מוליד באופן טבעי את התפתחות השלב של **"והמהלך בדרך יחידי"**: קודם נוכחנו לגלות שקיים מצב בלתי הגיוני של "הניעור בלילה", שנותר אדם אחד ערני, וכנגד כל הסיכויים הוא פועל להדליק אור בתחום החושך. אולם ניתן להתבונן על מצב זה גם מזווית אחרת, ולומר שדווקא מתוך חשכת הלילה האדם סולל לעצמו את דרכו האינדיבידואלית שלו. כאשר המציאות כולה שטופה באור, האדם ודרכו הייחודית כמו נבלעים בדבר הגדול מהם. דווקא במציאות החושך ניתנת לאדם הזדמנות להאיר את אורו המיוחד לו, אור שנובע מתוך הנפש הפרטית שלו. רק בלילה, כשהכל רדום ורק אדם אחד ער, ניתנת לאדם מסגרת מיוחדת לעסוק בבניינו הפרטי, האישי שלו, מבלי להיבלע באור היום הגדול שמציף את הכל.

כלפי מה מכוונים הדברים? כלפי דרכו הייחודית של רבי לוי יצחק בלימוד התורה. היריעה כאן קצרה מלהכיל ולתאר את דרכו הייחודית של רבי לוי יצחק, אולם כשמעיינים בכתביו חשים שהוא ולא אחר ראויים לתואר **"המהלך בדרך יחידי"**. בדרכו הייחודית של רבי לוי יצחק, שאין לה אח ורע ולא דומה לה מלבד אצל בנו הרבי נשיא דורנו, אנו מוצאים איחוד בין חלק הנסתר של התורה לחלק הגלוי שבה, בין 'גוף' התורה ל'נשמת' התורה. כל מי שמעיין אפילו בעיון קל בחידושיו הרי הוא משתומם ממש מיכולתו לחבר בין סגנונות לימוד שנראים בלתי ניתנים לחיבור: רבי לוי יצחק אוחד מצד אחד את אופן הלימוד של ראיית ומיצוי עד תום של עומק כל פרטי הסוגיה שבה הוא דן, ויחד עם זאת הוא אוחד בלימוד המתאפיין בתפיסה כוללת ומופשטת שמקיפה את הכל. זוהי הכוונה הפנימית של המשנה: **"הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי."**

"והמפנה לבו לבטלה"

לפי הפירוש הפנימי למשנה זו, הצעד הבא מחזיר אותנו שוב למציאות הבלתי טבעית. לאחר שהאדם חצב לו מתוך חשכת הלילה את דרכו הייחודית, הוא מקבל במה מרכזית ואהדה

מן הציבור שרק הולכת וגוברת עם הזמן. כולנו יודעים עד כמה קשה לשמור על ענווה וצניעות, כאשר עומדים על קתדרה גבוהה ומיוחסת. זה לא טבעי כלל וכלל להיות מצד אחד מגדלור של אור וביחד עם כך לשמור על שפלות ברך וקומה. אדם שקיבל יכולת שררה, טבעו לשלוט באחר ולא להיות פתוח למעמד הנמוך של הזולת. כאן בא הצעד השלישי שבתהליך הצמיחה בו עוסקת משנתנו, וצעד זה אומר: **"והמפנה לבו לבטלה."**

כלומר, למרות שקמה אלומתך וגם ניצבה עליך לפנות ולרוקן את לבך מכל ששב של גאווה, ולהחדיר בו ביטול וההכנעה כלפי הבורא שנתן לך שררה זו. כזה היה רבי לוי יצחק. הוא היה חתנו של רבי מאיר שלמה ינובסקי רבה של ניקולייב, והוא עצמו מונה לרבה של העיר דניפרופטרובסק (יקטרינוסלב). הוא נחשב לאחד המנהיגים היהודיים הבולטים בברית המועצות בכל הזמנים. אולם למרות כל התארים שמיוחסים לו הוא נהג בענווה בלתי מתפשרת. לשם המחשת הרעיון נביא גם כאן ציטוט, מתוך 'רשימת זכרונות' של הרבנית חנה, וכך היא מספרת:

"יום אחד לפני חג הפסח, בשעה שהייתי טרודה בהכנות ליום-טוב, נאלץ בעלי ללכת בעצמו למקום מסויים בעניין קצבת הלחם.

מי שלא חווה על בשרו – אינו יכול בשום אופן לתאר לעצמו את הפחד מלהישאר רעב ללחם ממש. עכשיו שבעה אני ב"ה בכל מאת האחוזים, אך אני זוכרת עדיין היטב את הפחד שאחז אותי אז. וכך, אם-כי בתקופה זו בשנה לא היה לבעלי כל חשק ללכת להגיש בקשות בענייני חמץ, הוא נאלץ לעשות זאת; לא ניתן היה לדחות זאת לזמן אחר.

בדרכו למקום חלוקת הלחם למטרה זו, הבחין בו המנהל של בית-מסחר ממשלתי גדול, שבו היה ניתן להשיג הכל עבור ה"מיוחסים" הגדולים. האיש ניגש אל בעלי מתוך הדרת-כבוד גדולה, ואמר לו: 'מה מעשיכם כאן – מבין אני היטב, שכן דומני שהנכם מן ה"שניאורסונים"... אמרו לי, האין אתם מיקטרינוסלב? ... אולי זקוקים אתם לכלים כלשהם לצורך חג הפסח? אספק לכם אותם, אך עליכם להסתיר את הכלים כך שלא יבחינו בהם אצלכם, משם שאסור לי לעשות זאת, ויש בכך משום סכנה עבורי'.

תוך התחכמות רבה הוציא האיש אל בעלי ארבע כוסות זכוכית חדשות עם תחתיות. איני יכולה לתאר בכתב עד כמה חגיגיים נראו הכוסות בתנאים שבהם חיינו אז – לא רק כלים כשרים לפסח, אלא כלים חדשים!

בעניין ההשתדלות לשמה יצא בעלי באותו היום – השיבוהו ריקם; יחד עם זאת, מאחר שכבר יצא מהבית, הלך לטבול את הכלים החדשים, והיה שבע-רצון מכך.

אולם כשנכנס אל החדר, החל לדבר במר-לבו על שפל המצב שאליו נקלע: 'במה העסקתי את עצמי יום לפני חג הפסח –בהתרוצצות לבקש חמץ?!... כך האריך בעלי בדבריו כשהוא מתאר בפירוט את השפל שבדבר, ולבסוף פרץ בבכי רם, בכי-תמרורים מעומק לבו." (חוברות ט-י).

זהו הצעד השלישי – **"והמפנה לבו לבטלה"**.